

Balog József beszélget Baka Istvánnal 1989

Női hang: [Akik figyelemmel kísérik] a több, mint egy évtizede Szegeden élő költő pályáját, azok tudják, hogy verseivel erősen jelen van a mai magyar lírában, s tudják azt is, hogy műfordítóként is kiváló köteteket jegyez. Most a magányos, tragikus képek költője felénk, hallgatók felé is fordul egy pillanatra. Ezt az arcát mutatja be Balog József.

B. J.: Amikor ez a beszélgetés elhangzik, akkor már azt mondhatjuk, hogy Baka István József Attila-díjas költő. Köszöntelek és gratulálok ehhez a díjhoz. Előzetesen abban állapodtunk meg, hogy – nem az ünnepontás szándékával – arról beszélünk először, hogy ezek a díjak hogyan ítéltetnek oda. Úgy tudom, hogy te többször várományosa voltál és többször nem kaptad meg.

B. I.: Pontosan hatszor. Először az első kötetemet terjesztette fel az Írószövetség Választmánya 1977-ben, még Nagy László és Kormos István javaslatára, és utána még ötször. Tehát gyakorlatilag most a hatodik alkalom az, amikor végre befutottam, és azért a dolog megkopik idővel. Nagyon örültem volna, ha '77-ben megkapom, de talán '82-ben is, a második kötetemre. Elégtételt éreztem volna '87-ben vagy '86-ban, nem is tudom már – mind a két évben javasoltak egyébként –, ha a harmadik kötetemre megkapom. Most már elégtételt sem érzek. Azt az eredeti és akkor már nem az Aczél György által jelzett kultúrpolitika kezéből kell átvennem.

Úgy tudom, hogy az idén az Írószövetség javaslatait maximálisan figyelembe vették, bár sajnos Döbrentei Kornél, nemzedékem legkiválóbb költője most sem kapja meg ezt a díjat. Egyébként a József Attila-díjat azzal lehetne jellemezni, amit Esterházy Péter írt a saját kitüntetésével kapcsolatban, hogy ez az a díj, amelyet Mészöly Miklós nem kapott meg. Remélem, hogy ez a múltra vonatkozik. Talán a jövőben már nem.

B. J.: A díjat és általában a művészeti díjakat a felszabadulás ünnepén adják át. Elég furcsa viszont, hogy éppen az íróknak, költőknek odaítélendő legrangosabb irodalmi díjat, a József Attila-díjat ilyen közel József Attila születésnapjához adják át, és mégsem kötődik ehhez a dátumhoz. Hogy éreznéd magad, mindezek ellenére, amit elmondtál, hogy ha mondjuk, ekkor kaptál volna József Attila-díjat? Nem mintha.

B. I.: Az igazi öröm lett volna. Vagy pedig március 15-én. Ha nemzeti ünnephez kötik a különböző művészeti díjakat, az nagyon jó. Április 4-ét nemigen tudom annak tekinteni. Ebben benne rejlik a régi kultúrpolitika, általában a régi – régi? – nem is olyan régi, a ma is érvényes politikának a mindent átpolitizálni való szándéka. Kicsit bonyolultan fogalmaztam, de azt hiszem, hogy világosan.

B. J.: Ha már úgy tűnik, hogy ebből az alkalomból kevesebbet fogunk a költészetéről beszélni, és az előzőeket is tulajdonképpen a kultúrpolitika működésének, mechanizmusának a bemutatására gondoltuk elmondani, akkor talán folytassuk egy helyi és másik kultúrpolitikai botrányral, vagy ma már ténnyel. A Délmagyarország hasábjain néhány héttel ezelőtt vita zajlott a Tiszatáj ügyében. Egyrészt szellemiségéhez és a Tiszatáj szerkesztőihez, a Tiszatáj holdudvarához, Ilia Mihályhoz, Grezsa Ferenchez, Annus Józsefhez szorosán kapcsolódsz emberileg, és az irodalomról alkotott felfogásokban is, mégsem szólaltál meg ebben az ügyben.

B. I.: Azért nem szólaltam meg, mert ezt a vitát álvitának tartottam, és teljesen feleslegesnek. Történelmi analógiával élve, 1867-ben, amikor a hatalom és a nemzet kiegyezett, a Bach-huszárok... Remélem, a hallgatók is tudják, hogy kik voltak: azok a cseh-morva és osztrák hivatalnokok, akiket a császár a nyakunkra ültetett, az ősapáink nyakára, mert nem tudta legitimizálni magyar nemzetiségűekkel a saját létét. Ezeket a Bach-huszárokat akkor senki nem

sajnálta. Vagy hazamentek, vagy itt maradtak, vagy elhelyezkedtek máshol. Nyilván a vármegyétől távozniuk kellett, de eszükbe sem jutott a Bach-huszároknak – akik közül azután nagyon sokan szépen magyarosodtak, és kiváló embereket adtak a hazának –, hogy mártírnak tekintsék magukat, és kampányt indítsanak a saját védelmükben a magyar sajtóban. Az, hogy ez Kaposi Mártonnak vagy az egyetem párttitkárának – gondolom Kaposiék sugallatára –, Anderle Ádámnak eszébe jutott, ez az ő dolga. Nekünk ehhez semmi közünk.

B. J.: Ezekkel a mondatokkal azt hiszem, elég nagy haragot is vehetünk a fejünkre. Elég szomorú, hogy egy díjátadás és egyáltalán az irodalom kapcsán ilyen dolgokról kell beszélnünk itt. Térjünk át most már ahhoz a pillanathoz, amit mondjuk a József Attila-díj megállít most Baka Istvánnál.

B. I.: Remélem, hogy semmit nem állít meg. Ez egyfajta bárói cím, amit most sikerült elnyernem a magyar irodalomban. Nem kell különösebben hálásnak lennem. Talán valóban a teljesítményem alapján kaptam, ha jó néhány év késéssel is. De mit állítana meg az esetemben? Remélem, ugyanaz maradok, aki voltam, és remélem, hogy... remélem? biztos vagyok benne, hogy – úgy érzem –, nem kell megszolgálnom semmit.

A költői utam: Az elmúlt év egy kicsit megzavart. Azelőtt meglehetősen politikus volt a *lírám* (ha az ember ezt mondja, akkor borzasztóan nagyképű). A politikum benne volt a verseimben. Nem azért, mert politikus alkat vagyok, hanem mert létélményem volt az, hogy nem lehet kimondani bizonyos dolgokat, hogy a saját hazámban nem érezhetem magam magyarnak, hogy nem lehet a magyar kisebbségekről beszélni, egyáltalán semmiről nem lehet beszélni, ami a pártnak, a hatalomnak az érdekeit sértené. Én, természetesen mert költő vagyok és nem politikus, néha talán túlzottan is allegorikus formában, de remélem, művészi formában ezeket az élményeimet elmondtam. Valamikor nem lehetett elmondani. Most, amikor nemcsak, hogy el lehet mondani, de olyanok is szajkózzák, akik azelőtt igenis kiszolgálói voltak a rendszernek. Nem tudom ezt folytatni, nem is akarom. Más dolgokat kell keresni, minthogy azok a lélek legmélyén vannak. És azokat próbálom, ha ki tudom mondani.

B. J.: Tehát elindulsz befelé?

B. I.: Most jön az elefántcsont-torony. A magyar költészet amúgy is alkalmasabb volt a veszteségek megéneklésére meg a lelkek ébren tartására, mint arra, hogy győzelmeket ünnepeljen. Talán győzelemről még szó sincs.

B. J.: Úgy tudom, hogy most állítottad össze azt a kötetedet, amely válogatás az eddigiekből.

B. I.: Nem most állítottam össze, még tavalyelőtt. Tavalyelőtt decemberben adtam le a Szépirodalmiban, és voltak olyan kedvesek, hogy az új adórendszerre való tekintettel küldtek egy szerződést. De a kötetet nem zártam le akkor, mert ha elfogadják még a tavalyi meg az idei első verseimet, még hozzácsatolok egy ciklust. Ez egy válogatott kötet, az alcíme az, hogy *Válogatott és új versek*. Voltaképpen gyűjteményes, mert nekem viszonylag kevés anyagból lehet csak válogatnom. Az első kötetemnek kb. egyharmadát elhagytam, a másodikból 3-4 verset, ez majdnem az egyötöde, a harmadikból azt hiszem, összesen egyet, és hát a '83 óta (akkor zártam le a harmadik kötetemet) keletkezett verseim mindegyike sem kerül ide be.

B. J.: Prózakötetek is jelentek meg, darabjaid is jelentek meg, beszéltünk arról, hogy valószínűleg befelé vezet az út. Milyen műfajon keresztül győződhet meg erről mondjuk az olvasó?

B. I.: Az én utam mindig is belül vezetett, én azt mondom, a politikum is akkor volt számomra fontos, amikor létélmény volt. Ebben nincsen változás, hogy hová vezet tovább az út, nem tudhatom. Az idén már írtam 2 verset, aztán elkezdtem – részben anyagi okból is, bevallom –, fordítani. A fordítások viszont többnyire földobnak, új ötleteket adnak, kipróbálok új formákat. Remélhetőleg ez most is vissza fog hatni arra, amit ezután írok, bár jelenleg nincs olyan igazán fontos és jelentős munkám, mint Brodskij volt tavaly, vagy azelőtt Tarkovszkij. De valószínűleg...

Várom is a hatását. Úgyis olyan kevés ösztönzés éri az embert. Szeretnék prózát is írni, sőt, egy szinopszist le is adtam már. Tulajdonképpen egy barátomnak adtam oda, aki egy új kiadónál dolgozik, de annyi új kiadó van, hogy nem is tudom már, melyik.

Egy szerelmes regényt vállaltam. Hogy meg tudom-e írni, nem tudom. Készülök rá. Az biztos, hogy ugyanúgy el fog szakadni a köznapi realitásoktól, mint ahogy az eddigi prózai kísérleteim. Az is biztos, hogy talán még vallomásosabb lesz ennek ellenére, mint a verseim többsége. A '70-es, '80-as éveknek az életérzését is szeretném benne most már visszatekintve megírni. Mert végül is olyan novelláimat vagy elbeszéléseimet, a novellánál hosszabbakat, mint a *Margit* vagy mint a *Vasárnap délután* azért már erről szóltak. Talán allegorikusabban, mint ahogy meg lehet írni. Vagy meg merem.

B. J.: Azt mondtad, hogy idén már 2 verset írtál. Ezek szerint elég keveset írsz, és lassan, nagyon nagy munkával dolgozol. Ezt a két verset hoztad el?

B. I.: Három verset írtam, s kettőt hoztam el belőlük. Őket tartom a legfontosabbnak.

B. J.: Baka István József A.-díjas költő verseit hallják a költő előadásában: *Tájkép fohásszal, Thészeusz*.